

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДУ «ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІМЕНІ
М.І. ДОЛІШНЬОГО НАН УКРАЇНИ»**

СИНЮРА-РОСТУН НАДІЯ РОМАНІВНА

УДК 332.1: [338.46:373]

**ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ШКІЛЬНОЇ
ОСВІТИ РЕГІОНУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ РЕФОРМ**

Спеціальність 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил та регіональна
економіка»

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Львів - 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України».

Науковий керівник:

доктор економічних наук, професор
Шевчук Любов Теодорівна,
Львівський університет бізнесу і
права, проректор з наукової роботи.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, доцент
Антохов Андрій Анатолійович,
Чернівецький національний універ-
ситет імені Юрія Федьковича,
доцент кафедри економічної теорії,
менеджменту і адміністрування;

кандидат економічних наук, доцент
Повстин Оксана Вікторівна,
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності, завідувач
кафедри права та менеджменту у
сфері цивільного захисту.

Захист відбудеться 5 липня 2018 р. о 14⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.154.01 в ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України» за адресою: 79026, м. Львів, вул. Козельницька, 4.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України» за адресою: 79026, м. Львів, вул. Козельницька, 4 та на сайті: www://ird.gov.ua.

Автореферат розісланий 4 червня 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук

П.В. Жук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В сучасних умовах освіта виступає визначальним чинником регіонального розвитку, фактором конкурентоспроможності регіону і держави в цілому. Конкурентоспроможність регіону в умовах економіки знань визначається його освітнім потенціалом, формування якого залежить від рівного доступу до якісної освіти.

Відтак, дослідження територіальної організації дошкільної та шкільної освіти обумовлено необхідністю забезпечення доступних та якісних освітніх послуг дітям відповідного віку незалежно від місця проживання. Проблеми подолання територіальних відмінностей у наданні якісних освітніх послуг споживачам й пом'якшення територіальних диспропорцій у задоволенні потреб населення у рівному доступі до якісної дошкільної та шкільної освіти багато у чому залишаються невирішеними, що посилює актуальність їх дослідження, особливо у ході реформи освіти та місцевого самоврядування. Додатковими чинниками, що обумовлюють необхідність реформування територіальної організації дошкільної та шкільної освіти (ТО ДШО) є: необхідність оптимізації мережі малокомплектних закладів освіти та забезпечення рівного доступу населення до отримання якісної освіти; формування опорних шкіл; перерозподіл джерел фінансування та управлінських повноважень у сфері освіти.

Перехід до нової моделі територіальної організації системи дошкільної та шкільної освіти повинен відбуватися на науково обґрунтованих засадах із врахуванням досліджень у царині регіональної економіки, соціальної економіки, соціально-економічної географії. Дослідженням різних аспектів функціонування сфери освіти та її територіальної організації займалися Е. Алаєв, А. Антохов, М. Долішній, І. Запотоцька, О. Комарова, Н. Кисіль, В. Куценко, Т. Мельниченко, Л. Немець, І. Осадчий, О. Повстин, В. Стецький, Л. Семів, І. Сторонянська, Ю. Стадницький, Н. Флінта, М. Харченко, О. Шаблій, Л. Шевчук, А. Шевчук, С. Шульц та ін.

Попри вагомій напрацюванні у сфері дослідження територіальної організації сфери освіти, питання її удосконалення та забезпечення рівного доступу до якісної освіти в умовах реформи децентралізації управління та реформи освіти потребують додаткового вивчення. Це зумовило вибір теми, мету та завдання дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження тісно пов'язане із тематикою науково-дослідних робіт ДУ «Інституту регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України». Зокрема, автор брав участь у виконанні науково-дослідних тем: «Просторовий вимір територіально-структурних процесів у регіоні» (номер державної реєстрації 0108U010367), де автором проведено оцінку впливу територіально-структурних процесів на формування та функціонування територіальної організації дошкільної і шкільної освіти регіону; «Оцінка сучасного стану та систематизація проблем соціально-економічного розвитку малих міст регіону (на прикладі Карпатського регіону)» (номер державної

реєстрації 0111U000709), де автором досліджено сучасний стан та особливості розвитку дошкільної та шкільної освіти у малих містах Карпатського регіону; «Оцінка перспектив розвитку метрополійних функцій обласних центрів Західного регіону України» (номер державної реєстрації 0113U000105), де автором здійснено оцінку перспектив реалізації науково-освітньої метрополійної функції обласних центрів Західного регіону України; «Форми просторової організації бізнесу та механізми її регулювання» (номер державної реєстрації 0116U004034), де автором досліджено особливості формування, функціонування та розвитку нових форм підприємництва у сфері освіти.

Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка методичних рекомендацій щодо удосконалення ТО ДШО регіону в умовах сучасних реформ.

Для досягнення мети в роботі поставлені такі основні завдання:

- розкрити регіонально-економічну суть понятійно-термінологічної системи «територіальна організація дошкільної і шкільної освіти регіону» та визначити теоретичні основи її дослідження у регіональній економіці в умовах сучасних реформ;
- визначити фактори формування ТО ДШО як підсистеми територіальної організації регіональної економіки в умовах сучасних реформ;
- дослідити особливості зарубіжного досвіду формування та функціонування територіальної організації дошкільної і шкільної освіти та можливості його використання для удосконалення ТО ДШО регіону;
- проаналізувати матеріально-технічне забезпечення закладів дошкільної та шкільної освіти та його вплив на доступність якісних освітніх послуг;
- встановити рівень забезпеченості дошкільних і шкільних закладів освіти кваліфікованими педагогічними кадрами;
- визначити основні соціально-економічні проблеми функціонування ТО ДШО регіону в контексті сучасних реформ;
- охарактеризувати особливості реформування інституційного забезпечення розвитку сфери дошкільної та шкільної освіти на рівні регіону;
- запропонувати концептуальні підходи, заходи та інструменти модернізації елементів ТО ДШО регіону з врахуванням специфіки сучасних реформ.

Об'єкт дослідження – соціально-економічні процеси територіальної організації дошкільної та шкільної освіти регіону.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та прикладні засади розвитку територіальної організації дошкільної та шкільної освіти у Львівській області в умовах сучасних реформ.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є фундаментальні та прикладні дослідження економічної теорії, теорії регіональної економіки, концепції економіки знань, теорії полюсів зростання, теорії «центр-периферія», а також результати вітчизняних та зарубіжних наукових досліджень, в яких висвітлені положення щодо формування територіальних систем освіти, проблеми державної та регіональної освітньої політики. У

процесі вирішення поставлених у роботі завдань використовувались такі методи дослідження: просторовий аналіз та логічне узагальнення – для дослідження сутнісної характеристики територіальної організації дошкільної та шкільної освіти; метод аналізу та порівняння – для розробки системи показників щодо оцінки ТО ДШО; системно-структурний аналіз – для розробки класифікації факторів впливу на ТО ДШО; економіко-статистичні методи – для обробки використаних статистичних даних для оцінки ТО ДШО; графічні та картографічні методи – для унаочнення стану розвитку основних територіальних диспропорцій, що склалися у ТО ДШО регіону; метод порівняння – для виявлення якісних та кількісних відмінностей ТО ДШО у часовому та просторовому вимірі; проблемно-цільовий метод – для розробки схем організації та пропозицій щодо удосконалення ТО ДШО в регіоні.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові документи, прийняті Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, Міністерством освіти і науки України; програмні документи регіонального рівня; матеріали Державної служби статистики України; первинні статистичні дані Департаменту освіти і науки Львівської обласної державної адміністрації; наукові праці провідних вітчизняних та зарубіжних вчених; матеріали зарубіжних статистичних джерел.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

удосконалено:

– концептуальний підхід до розвитку системи територіальної організації дошкільної та шкільної освіти, який базується на структуризованому поділі території регіону (виділено освітнє ядро, напівпериферійні та периферійні зони, території без стабільного попиту на освітні послуги), що дозволяє застосовувати диференційовані підходи до удосконалення ТО ДШО із врахуванням територіальних особливостей розвитку сфери освіти. Основним критерієм удосконалення системи ТО ДШО визначено забезпечення рівного доступу до якісних освітніх послуг на основі застосування двох основних моделей – стягування та дифузії;

– методичні підходи до визначення етапності у формуванні мережі опорних закладів освіти в умовах сучасних реформ, що дало змогу виділити два основних етапи (підготовчий та основний) та запропонувати наступний алгоритм формування мережі опорних шкіл: наявність якісної дороги → наявність необхідного транспорту → формування-функціонування опорної школи. На відміну від існуючих, запропонований підхід дозволяє провести процес скорочення мережі закладів освіти більш плавно, що дає змогу підготувати інфраструктурне забезпечення населених пунктів, матеріально-технічне забезпечення закладів освіти та зменшити супротив населення щодо скорочення мережі закладів освіти;

– підходи до визначення поняття «територіальна організація дошкільної і шкільної освіти регіону», яке трактується як закономірний процес розміщення сукупності навчальних закладів дошкільної та шкільної освіти в просторі, що об'єднуються системою управління, з поєднанням їх в

структурно-територіальні утворення та формуванням освітніх ядер різного ієрархічного рівня. Основними процесами, що характеризують функціонування ТО ДШО визначено дифузію, поляризацію, трансформацію;

набули подальшого розвитку:

– система заходів, яка спрямована на: удосконалення нормативно-правового поля; диверсифікацію можливостей для забезпечення умов профільного навчання; розширення можливостей отримання освітніх (дошкільної та позашкільної) послуг шляхом стимулювання розвитку соціо-гетеротопічних утворень. На відміну від існуючих, запропонована система заходів дозволяє враховувати особливості територіальної структури ТО ДШО, забезпечуючи доступ до освітніх послуг із мінімізацією бюджетних витрат;

– пропозиції щодо удосконалення системи управління закладами освіти в умовах децентралізації, використання яких дозволить: послабити територіальні відмінності у доступі до освітніх послуг, зменшити соціальну поляризацію території регіону (що зумовлена різними можливостями доступу до якісних освітніх послуг у розрізі «місто-село»), залучити додаткові джерела фінансування закладів освіти, стимулювати розвиток та залучення кращого педагогічного персоналу.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертаційній роботі, можуть бути використані органами державної, регіональної влади та місцевого самоврядування при розробці програм розвитку освітньої сфери.

Результати дисертаційного дослідження, рекомендації та пропозиції, що містяться в дисертації, були використані: Головним управлінням освіти і науки Львівської обласної державної адміністрації (довідка № 3-11/2135 від 08.09.2010 р.), що врахувало запропоновані автором рекомендації при плануванні розвитку мережі дошкільних закладів; Департаментом економічного розвитку і торгівлі Чернівецької обласної державної адміністрації (довідка №01/140 від 25.09.2012 р.), що використав методичні підходи до дослідження розвитку дошкільної та шкільної освіти в малих містах при реалізації завдань Державної цільової програми підтримки соціально-економічного розвитку малих міст Чернівецької області; Львівським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти (Вх. лист від 08.07.2016 р. № 358), що використав результати дослідження при розробці пріоритетів розвитку освітнього середовища Львівської області; Інститутом Архітектури Національного університету «Львівська Політехніка» (Вх. лист від 14.11.2016 р. № 253), що використав пропозиції автора щодо зміни будівельних норм та стимулювання розвитку мережі дошкільних закладів в Україні та регіоні при розробці методичних рекомендацій для навчальних дисциплін «Архітектура та містобудування».

Особистий внесок здобувача. Наукові положення, висновки та рекомендації, винесені на захист, одержані автором самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертаційній роботі використано

лише ті ідеї, які є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи апробовані та оприлюднені автором на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: IV Міжнародна науково-практична конференція «Управління в освіті» (м. Львів, 23 – 24 квітня 2009 р.); VI Всеукраїнська науково-практична конференція «Особливості інтеграції України в світовий економічний та політико-правовий простір (м. Маріуполь, 10 грудня 2010 р.); V Міжнародна науково-практична конференція «Управління в освіті» (м. Львів, 14-16 квітня 2011 р.); VI Міжнародна науково-практична конференція: «Управління в освіті» (м. Львів, 18-19 квітня 2013 р.); Міжнародна конференція «Здобутки науки у 2014 році» (м. Київ, 27 грудня 2014 р.); III Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: європейський вектор – нові виклики та можливості» (м. Львів, 14–16 травня 2015 р.); Міжнародна науково-практична конференція молодих вчених «Економічний розвиток держави, регіонів і підприємств: проблеми та перспективи» (м. Львів, 17–18 квітня 2015 р.); IV Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: виклики пост-індустріальної економіки» (Львів, 18–19 травня 2017 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Фінансова спроможність об'єднаних територіальних громад: очікування та реалії» (Рівне-Луцьк, 29-30 листопада 2017 р.).

Публікації. За результатами досліджень опубліковано 32 наукові праці (у тому числі 23 одноосібні), з яких: 10 статей – у вітчизняних наукових фахових виданнях, в тому числі 2 у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття – в науковому періодичному виданні інших держав, 17 публікацій в інших виданнях та матеріалах конференцій, які відображають основний зміст дисертації, загальним обсягом 10,0 д.а. з яких особисто автору належать 9 д.а.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації становить 330 сторінок, з яких 230 сторінок основного тексту. Робота містить 8 таблиць та 31 рисунок. Список використаної літератури включає 233 найменувань на 23 сторінках і 6 додатків на 70 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** дисертаційної роботи обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі «**Теоретико-методологічні основи дослідження територіальної організації дошкільної та шкільної освіти регіону**» систематизовано підходи до розуміння поняття «територіальна організація», розкрито місце поняття «територіальна організація дошкільної та шкільної освіти» у понятійно-термінологічному апараті регіональної економіки, окреслено особливості понятійно-термінологічної системи «територіальна

організація дошкільної та шкільної освіти» та запропоновано власне трактування поняття «територіальна організація дошкільної та шкільної освіти», виокремлено фактори формування територіальної організації в умовах сучасних реформ, вивчено зарубіжний досвід формування та функціонування територіальної організації дошкільної та шкільної освіти.

Виокремлено зміст поняття ТО ДШО як закономірний процес розміщення сукупності навчальних закладів дошкільної та шкільної освіти в просторі, що об'єднуються системою управління, з поєднанням їх в структурно-територіальні утворення та формуванням освітніх ядер різного ієрархічного рівня. Невід'ємними складовими ТО ДШО є стан, процес та наслідок. Відповідно до часової періодизації у ТО ДШО виділено три види стану: ретроспективний, існуючий, прогнозний. Основними процесами, що характеризують ТО ДШО, є дифузія, поляризація, трансформація. Під наслідком у ТО ДШО розуміємо зміну станів у ТО ДШО під впливом певних процесів, які спричиняють формування освітніх центрів вищого (системоформуючого центру) та нижчих рангів.

У територіальній структурі ТО ДШО формується системоформуючий центр, ядром якого стають спеціалізовані заклади освіти, що надають вузько-спеціалізовані послуги, заклади інноваційного типу (дошкільної та шкільної освіти). Разом із зростанням мобільності населення та нівелюванням категорії відстані відбувається трансформація зон впливу центрів надання послуг (радіусів послуг), а місця розташування спеціалізованих закладів стають центрами і підцентрами концентрації та розповсюдження інновацій у ТО ДШО.

Виявлено, що трансформаційні процеси, що відбуваються у ТО ДШО, потребують пошуку консенсусних рішень при удосконаленні територіальної організації та забезпеченні рівного доступу до якісної освіти. Забезпечення рівного доступу до якісних освітніх послуг усіх мешканців регіону потребує удосконалення ТО ДШО, яке трактується як: зміна просторового розміщення, кількісної та якісної складової мережі закладів освіти, розвиток нових структурно-територіальних утворень, оптимізація управлінських процесів для підвищення інтелектуального та творчого потенціалу населення.

Встановлено, що ТО ДШО є керованою зовні системою, процес розвитку якої враховує не лише освітні потреби населення, але і економічну доцільність функціонування закладів освіти. Важливим принципом розвитку ТО ДШО є принцип доступності, який включає недискримінацію здобувачів освіти, фізичну та економічну доступність. Встановлено, що основним критерієм удосконалення ТО ДШО має стати рівний доступ до якісної освіти, що в умовах сучасних реформ покладає додаткову відповідальність на місцеві органи управління.

Виокремлено основні групи факторів розвитку ТО ДШО регіону, зокрема фактори прямого та непрямого впливу (впливають на утворення на функціонування системи, але не входять безпосередньо до її структурних елементів). Вплив сукупності факторів на процеси в ТО ДШО сприяє появі нових процесів (дифузії, поляризації, трансформації), наслідком яких стає

формування системоформуючого центру, що в подальшому визначає основні вектори розвитку ТО ДШО регіону та трансформації прилеглих територій, що в умовах сучасних реформ потребує пошуку нових шляхів забезпечення рівного доступу до якісної освіти.

Дослідження зарубіжного досвіду розвитку ТО ДШО дозволило виділити основні принципи її функціонування в інших країнах: фокусування основної частки державних витрат у сфері освіти на розвиток початкової та базової освіти; цільове фінансування здобуття освіти конкретним учнем; функціонування дошкільної освіти на принципах змішаної системи (розподіл владних повноважень (управління, фінансування) між органами влади державного та місцевого рівня); формування мережі закладів дошкільної освіти під впливом попиту на даний вид послуг; пристосування системи шкільного навчання до місцевих демографічних та географічних умов; транспортування дітей, що проживають за межею пішохідної доступності, до закладів навчання шкільним транспортом; територіальне наближення молодшої школи до місць проживання (у віддалених районах створюються початкові школи (1-4 класи). Територіальна організація освіти у більшості країн розвивається двома шляхами: 1) формуванням розсіяної мережі закладів; 2) концентрації – формування освітніх округів на низовому рівні, які покликані забезпечити якісні освітні послуги на допочатковому, початковому та середньому освітньому рівнях. Обидві системи є досить ефективними у своєму соціально-культурному середовищі.

У другому розділі **«Аналіз територіальної організації дошкільної та шкільної освіти у Львівській області»** на основі дослідження основних показників функціонування закладів освіти визначено сучасний рівень матеріально-технічного та педагогічного забезпечення закладів освіти, виокремлено основні проблеми, які обумовили нерівний доступ до якісної освіти в регіоні.

Демографічна криза, яка розпочалася у 90-х роках, обумовила після 2000 р. скорочення кількості учнів, чисельності учителів та закладів освіти (рис. 1.).

Відбулося зростання кількості малокомплектних загальноосвітніх закладів (у Львівській області частка малокомплектних закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) становила 15 %, що є більш характерним для сільських регіонів – найбільш проблемними залишаються Перемишлянський та Жидачівський райони) із низькою наповнюваністю класів (якщо у 2000/01 н. р. на одного вчителя по області припадало 10 учнів (місто – 12, село – 8,3), то у 2017/18 н. р. – 7,6 учнів (місто – 9, село – 5)) та високою вартістю утримання закладів (середня вартість навчання одного учня в загальноосвітній школі області становила 11 тис. грн. (при нормі, визначеній

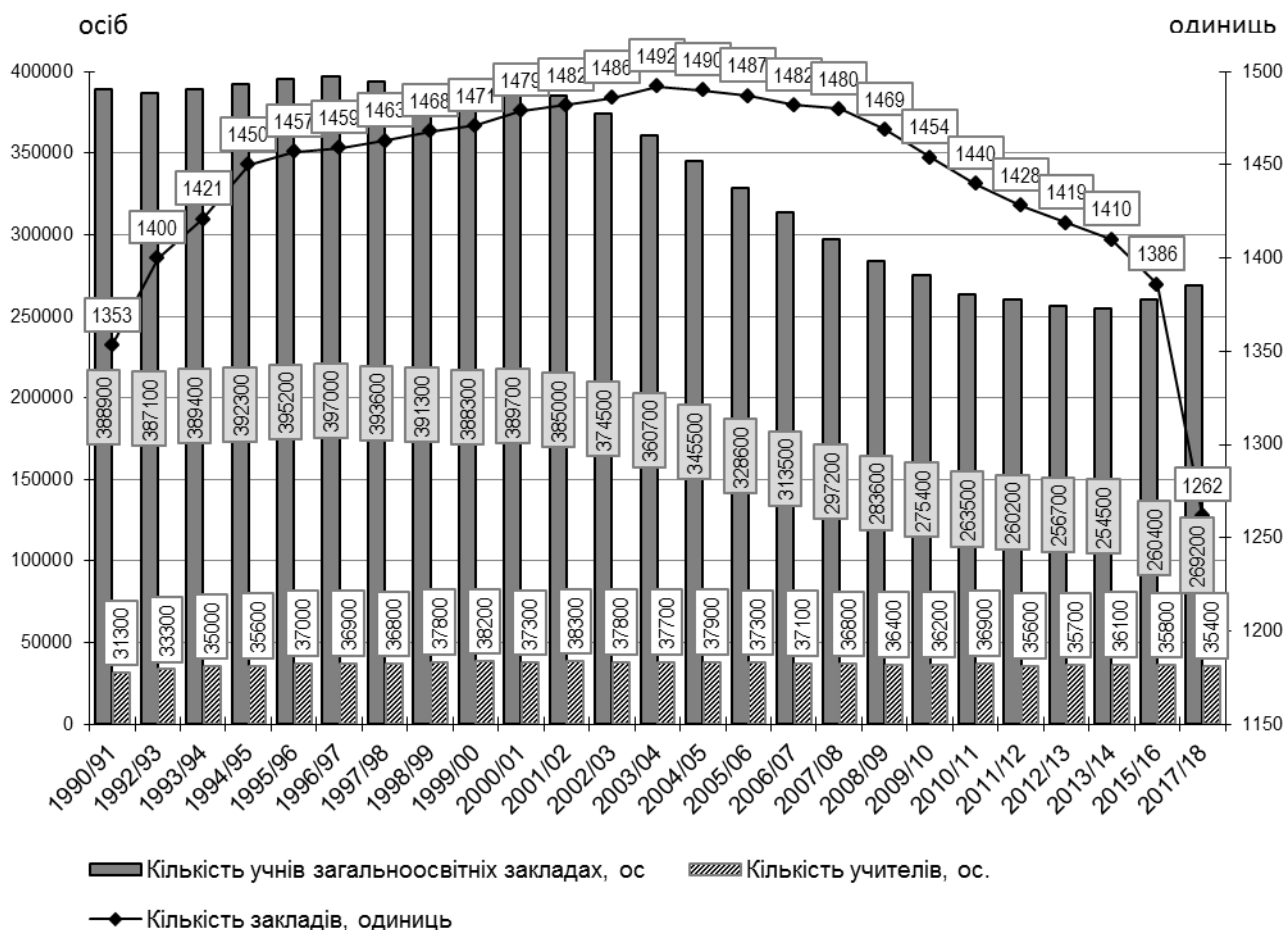

Рис. 1. Мережа загальноосвітніх закладів у Львівській області.*

*Джерело: побудовано автором.

Міністерством освіти і науки – 9,1 тис. грн.), у малокомплектних школах Львівської області вартість освітніх послуг складала від 20 тис. грн. до 52 тис. грн. у 2017 р.) (рис. 2.).

Виокремлено проблеми матеріально-технічного забезпечення закладів освіти, зокрема можливість здобуття профільної освіти. Лише 7 % ЗЗСО області забезпечені сучасними кабінетами фізики та хімії, 5,6 % кабінетами біології. У семи районах області жоден ЗЗСО не оснащений сучасними кабінетами для профільного навчання. У територіальному розрізі «місто-село» спостерігається суттєва диференціація у можливостях навчання учнів у спеціалізованих кабінетах (рівень забезпеченості кабінетами фізики у містах – 84,5%, у сільській місцевості – 42,5%, хімії – 82% та 28,6%, біології – 76,9% та 34%, інформатики – 93,7% та 49,3% відповідно). Забезпечення комп'ютерною технікою мережі ЗЗСО залишається на рівні 87 % (ЗЗСО I-III ст. – 100 %, ЗЗСО I-II ступенів – 95,2 %, ЗЗСО I ступеню – 40 %). Сільські заклади залишаються недостатньо оснащеними спортивними залами, зокрема у Перемишлянському, Сколівському, Старосамбірському районах спортивні зали наявні менше як у третини закладів (середній показник по області становив 0,53).

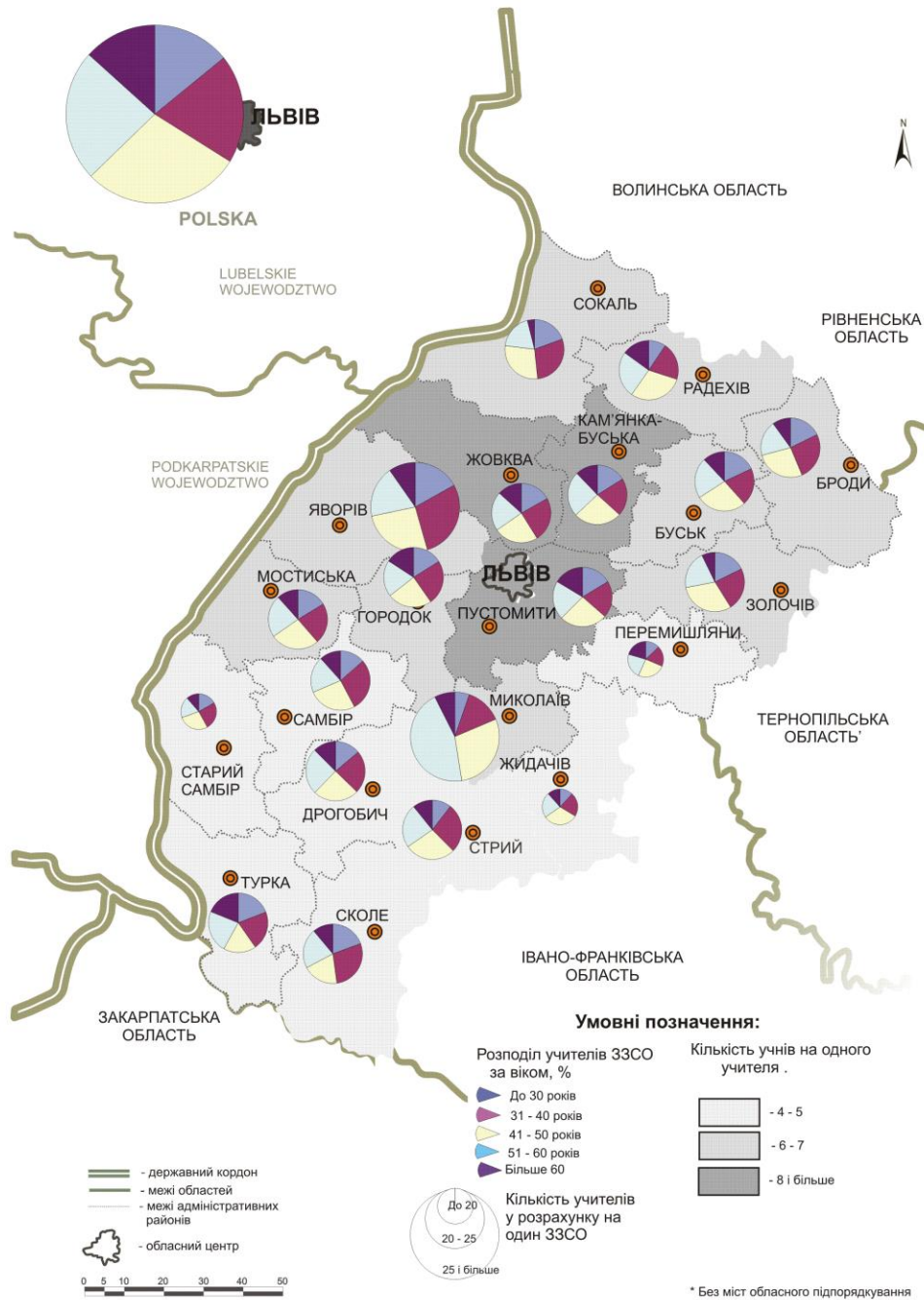

Рис. 2. Особливості функціонування мережі закладів загальної середньої освіти Львівської області у 2017 р.*

Дієвим інструментом підвищення якості освітнього процесу у сільській місцевості у контексті сучасної реформи освіти є створення мережі опорних навчальних закладів як центрів якісного та доступного навчання (рис. 3.).

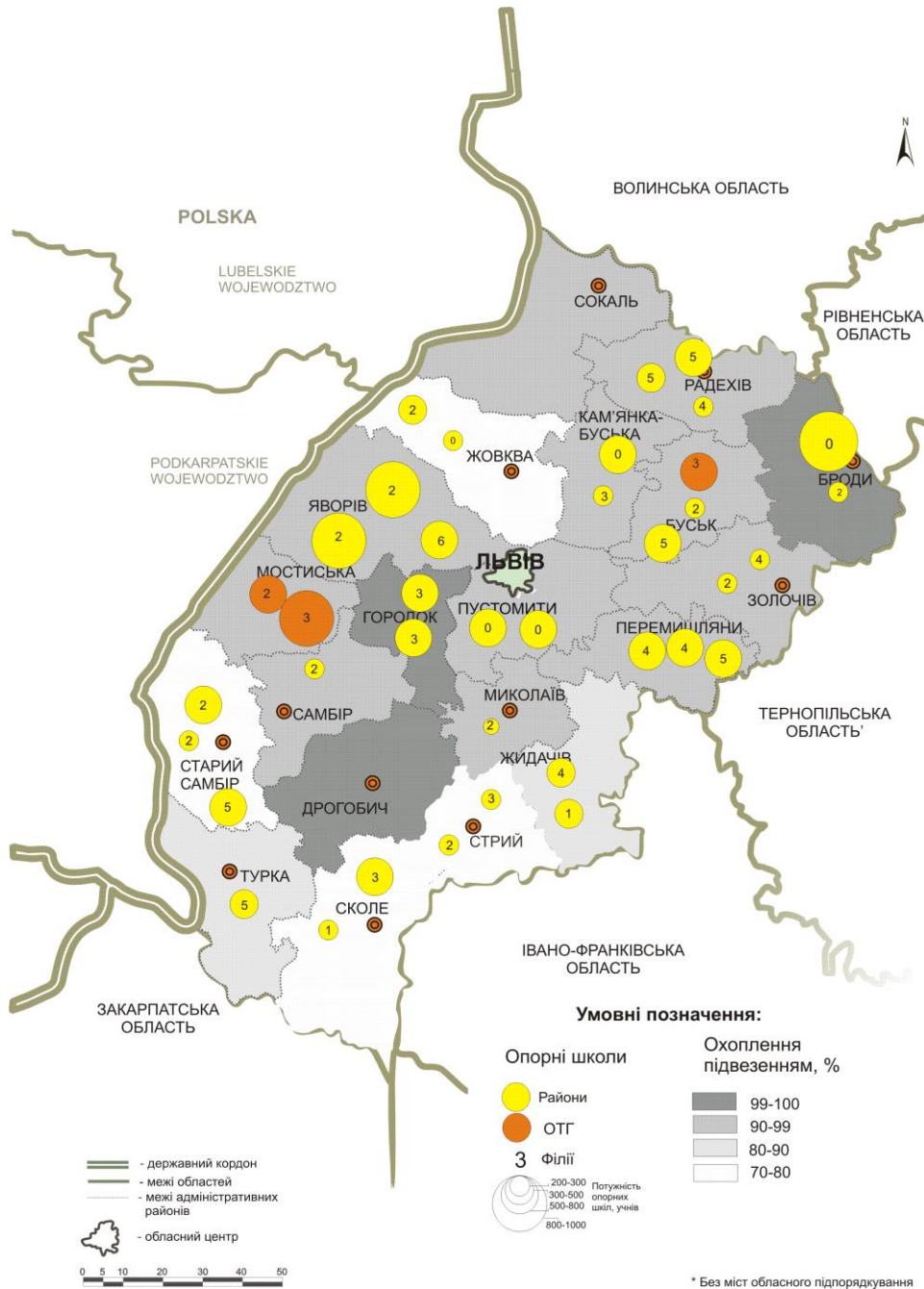

Рис. 3. Мережа опорних закладів Львівської області у 2017 р.*

*Джерело: побудовано автором.

Процес створення опорних шкіл стикається з низкою проблем, серед яких найвагомішими є: повільний процес створення опорних закладів, їх недостатнє матеріальне забезпечення, відсутність необхідної дорожньої інфраструктури (під'їзних доріг належної якості, облаштованих зупинок, кишень тощо) для організації безпечного транспортування учнів із місць проживання до місць навчання, відсутність програм з працевлаштування (перенавчання) вивільнених педагогів. Окрім того, реформа децентралізації покладає відповідальність за транспортне забезпечення учнів на органи місцевого самоврядування, що потребує додаткових обсягів фінансування з

місцевих бюджетів. На сьогодні довозення учнів до навчальних закладів у Львівській області забезпечено на 90%.

На недостатній якісний рівень матеріального забезпечення закладів освіти регіону накладаються проблеми педагогічного забезпечення: низькі рівні оплати праці педагогічних працівників, зниження престижу педагогічної професії спричинили деформацію у віковій структурі учительських кадрів, що виявляється у зниженні кількості молодих фахівців у сфері освіти (у 2017 р. – частка педагогів у віці до 30 років становила лише 14,4 %, перед та пенсійного віку складала – 35,6%). Водночас освітній рівень педагогів у закладах загальної середньої освіти залишається на високому рівні. Середній показник насиченості педагогічними працівниками з вищою освітою у сфері загальної середньої освіти регіону склав 0,93. У сфері дошкільної освіти коефіцієнт насиченості працівниками з вищою освітою в регіоні склав – 0,45, у міських поселеннях – 0,48, у сільських поселеннях – 0,34.

У дошкільній освіті існують проблеми недостатнього рівня охоплення дошкільним вихованням (у міських поселеннях – 60 %, у сільських поселеннях – 25 %), перевантаженості закладів (на 100 місцях у дошкільних закладах виховуються 142 дитини, у містах – 156, у сільській місцевості – 122). Традиційно вищий рівень охоплення дітей дошкільним вихованням спостерігається у містах обласного підпорядкування та м. Львові і коливаються від 88 % до 52 %. У районах охоплення дітей дошкільним вихованням є нижчим і досягає 50 – 55 %, лише у Бродівському, Кам'янка-Буському та Сокальському районах, найнижчим впродовж останнього десятиріччя залишається у Дрогобицькому – 17 % та Турківському – 18 % районах.

У функціонуванні мережі закладів дошкільної та шкільної освіти сформувалася низка проблем, які негативно впливають на можливість отримання якісних освітніх послуг відповідно до вікових потреб та особливостей розвитку дітей, що негативно позначається як на подальшій їх самореалізації, так і на соціально-економічному розвитку регіону та держави загалом.

У третьому розділі «Напрями удосконалення територіальної організації дошкільної та шкільної освіти регіону в умовах сучасних реформ» розкрито проблеми інституційного забезпечення розвитку сфери дошкільної та шкільної освіти та запропоновано пріоритетні концептуальні напрями її удосконалення; вказані можливості та інструменти модернізації ТО ДШО регіону в умовах сучасних реформ.

Запропоноване трактування ТО ДШО регіону дало можливість окреслити певні закономірності розвитку та формування її територіальної структури, зокрема, виділено системоформуючий центр, напівпериферійні, периферійні та території без стабільного попиту на освітні послуги (табл.1.), що дозволило запропонувати диференційовані підходи та заходи по усуненню диспропорцій у рівному доступі до якісної освіти.

Структура територіальної організації закладів дошкільної та шкільної освіти регіону*

Територіальна локалізація	Особливості територіальної організації дошкільної та шкільної освіти
Системоформуючий центр – м. Львів	<ul style="list-style-type: none"> - заклади різних ступенів (заклади дошкільної освіти, ЗЗСО I, I – II, I – III, ліцеї, гімназії) та форм власності (державні, комунальні, приватні, корпоративні); - заклади позашкільної освіти широкого профілю; - супутня медична, спортивна, транспортна інфраструктура (спортивні та дитячі майданчики, стадіони; заклади медичного обслуговування; мережа дитячих бібліотек; заклади культурного призначення (музеї, театри), можливість транспортного доступу до закладів будь-якого типу; - зосередження управлінських та контролюючих функцій регіонального рівня (Департамент освіти і науки Львівської обласної державної адміністрації, Управління освіти департаменту гуманітарної політики Львівської міської ради, підрозділ Державної служби якості освіти); - залучення додаткових ресурсів освітніми закладами на основі надання супутніх освітніх послуг; - функціонування приватних закладів освіти; - розвиток мережі приватних закладів до початкової освіти для дошкільнят, а також позашкільної та додаткової освіти для школярів; - формування мережі закладів інноваційного типу, соціогетеротопічних утворень тощо.
Напівпериферія – міста обласного підпорядкування, районні центри	<ul style="list-style-type: none"> - функціонують заклади різних ступенів (заклади дошкільної освіти, ЗЗСО I, I – II, I – III) та форм власності (державні, комунальні, приватні) залежно від потреб населення; - управлінські та координуючі функції нижчого рівня; - функціонування мережі позашкільних закладів; - формування опорних навчальних закладів.
Периферія – малі міста, сільські поселення, центри ОТГ	<ul style="list-style-type: none"> - функціонують заклади різних ступенів (заклади дошкільної освіти, ЗЗСО I, I – II, I – III) державної або комунальної власності; - проблема підготовки, перепідготовки та забезпечення педагогічними кадрами; - оптимізація мережі мало комплектних ЗЗСО; - формування опорних закладів освіти та їх філій.
Території без стабільного попиту на освітні послуги – сільські поселення з негативними демографічними показниками	<ul style="list-style-type: none"> - не мають стабільного попиту на освітні послуги, тому у населених пунктах не функціонують заклади освіти жодного типу; - потребують індивідуального підходу при забезпеченні рівним доступом до якісних освітніх послуг; - перебувають під впливом периферії або напівпериферії.

*Джерело: розроблено автором.

Виявлено, що в умовах реформи освіти та адміністративно-територіального устрою у ТО ДШО існує потреба у вирішенні проблем пов'язаних з: процесами поляризації (що посилюють територіальні диспропорції у доступі до освітніх послуг); створення мережі освітніх центрів (профільна освіта) та опорних закладів (що потребують додаткових ресурсів для їх організації та функціонування); перерозподілом повноважень та відповідальності між органами влади державного та місцевого рівнів управління (що потребують додаткового нормативно-правового врегулювання); підтримкою та розвитком соціогетеротопічних утворень, як

додаткових можливостей отримання освітніх послуг. Дослідження освітнього законодавства показало, що більшість законодавчих та програмних документів, які регулюють функціонування системи закладів дошкільної та шкільної освіти, націлені на посилення процесів поляризації, створення освітнього ядра та освітніх системо формуючих центрів (освітніх округів, опорних навчальних закладів).

В рамках удосконалення функціонування ТО ДШО та використання можливостей сучасних реформ, визначено, що перспективним напрямом розвитку ТО ДШО регіону є розвиток ТО ДШО на змішаних засадах, що характеризується поєднанням функціонування розсіяної мережі закладів початкового рівня освіти (I ступінь) та концентрації надання освітніх послуг на вищих освітніх щаблях (шляхом формування опорних шкіл та освітніх округів). Перевагами такого функціонування ТО ДШО є максимальна наближеність освітніх послуг до споживачів на початковому рівні освіти та можливість створення центрів надання якісних освітніх послуг на вищих освітніх рівнях.

Наголошено, що в умовах реформи місцевого самоврядування, яка характеризується перерозподілом управлінських повноважень та сфер відповідальності, існують ризики, щодо неможливості виконання органами влади місцевого рівня покладених на них зобов'язань по забезпеченню функціонування закладів освіти, що негативно відображається на якісних показниках сфери освіти. Визначено, що виконання завдання по удосконаленню функціонування ТО ДШО та забезпечення рівного доступу до якісних освітніх послуг можливе лише шляхом комплексної взаємодії органів влади усіх рівнів.

Формування мережі опорних навчальних закладів в умовах сучасних реформ слід розділити на два етапи. Перший етап, *підготовчий*, має завдання: визначення мережі закладів освіти, на основі яких будуть утворюватися опорні, враховуючи густоту населення та стан дорожньої інфраструктури; вирішення матеріально-технічних проблем закладів освіти, забезпечення необхідною кількістю автотранспорту, створення умов для профільного та змішаного (інформаційно-комунікаційні технології) навчання; формування інфраструктурного забезпечення – дорожнього (облаштування зупинок та кишень, ремонт дорожнього полотна тощо), санітарно-гігієнічного (наявність водогону, каналізації, системи опалення тощо); підготовка управлінського персоналу – компетентного керівника, який володіє необхідними навичками та знаннями; формування кваліфікованого педагогічного колективу; роз'яснювальна робота з громадою; забезпечення стабільного фінансування потреб галузі. На підготовчому етапі доцільно апробувати роботу кількох опорних закладів з метою виявлення недоліків для подальшого їх усунення. На другому, *основному*, етапі необхідно акцентувати увагу населення на формуванні опорних шкіл, як осередків доступної та якісної освіти, з поступовим розширенням мережі закладів даного типу. Необхідною передумовою для реалізації цього етапу є наявність сформованого автопарку

транспортних засобів та фінансового ресурсу для підтримання його функціонування (технічного стану, заміну зношеного транспорту на новий, оплата додаткових працівників).

Запропоновано алгоритм формування мережі опорних шкіл, який складається з наступних етапів: *наявність якісної дороги* → *наявність необхідного транспорту* → *формування та функціонування опорної школи*. На відміну від існуючого, він передбачає поступове розширення мережі опорних шкіл, що дозволить знизити рівень недовіри та несприйняття населенням процесів реформування системи освіти. Наголошено, що недотримання послідовності даного алгоритму чинитиме деструктивний вплив на забезпечення безперервності навчального процесу, що, у підсумку, негативно впливатиме на якість освіти в регіоні.

Запропоновано практичні рекомендації, щодо удосконалення функціонування ТО ДШО, основними з яких є:

- стимулювання процесів децентралізації в управлінні системою освіти на місцевому рівні, що дозволить громадам на місцях сформувати чітке стратегічне бачення можливостей та необхідності розвитку закладів освіти на власній території та дозволить диверсифікувати джерела залучення коштів на її функціонування;

- координація діяльності органів управління різних рівнів для забезпечення ефективності управління та вироблення ефективної політики розвитку ТО ДШО, зокрема, в частині створення транспортно-комунікаційної інфраструктури;

- спрощення врегулювання діяльності закладів дошкільної освіти шляхом внесення змін у законодавчо-нормативну документацію, що: стимулюватиме будівництво соціальної інфраструктури компаніями забудовниками за принципом «розумної регуляції» (шляхом збільшення пайової участі забудовників у розвитку соціальної інфраструктури); сприятиме проектуванню та будівництву освітніх установ «кластерного» типу; дозволить розширити мережу закладів дошкільної освіти короткотривалого перебування;

- диверсифікація джерел фінансування дошкільної освіти (шляхом запровадження змішаної, диференційованої системи оплати між засновниками та батьками), що дозволить органам місцевого самоврядування акумулювати зекономлені ресурси та використовувати їх на розширення освітньої інфраструктури та можливостей отримання послуг дошкільної освіти;

- стимулювання розвитку соціогетеротопічних утворень у сфері дошкільної освіти як перспективного напрямку розвитку підприємництва та диверсифікації можливостей отримання освітніх (дошкільної та позашкільної) послуг;

- диверсифікація можливостей для забезпечення умов профільного навчання шляхом використання технологічних інновацій (зокрема пересувних спеціалізованих лабораторій);

- заохочення та підтримка громадських ініціатив у створенні та наданні освітніх послуг (створення дошкільних закладів релігійними та громадськими організаціями, навчальними закладами тощо).

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі розвинуто науково-методичні підходи, розроблено практичні рекомендації щодо формування оптимальної територіальної організації закладів освіти в умовах сучасних реформ, удосконалення системи управління та функціонування навчальних закладів, що має важливе значення для розвитку інноваційно-освітньої складової регіональної економіки.

Наукові висновки дисертаційної роботи зводяться до наступного.

1. Удосконалено сутність поняття «територіальна організація дошкільної та шкільної освіти», що дозволило показати територіальну організацію як складну соціально-економічну систему, що має у своєму складі статичні, динамічні та наслідкові компоненти, та виокремити основні процеси, які відбуваються у цій системі (дифузії, поляризації, трансформації) та визначають функціонально-структурні вектори її розвитку.

2. На основі дослідження особливостей функціонування та розвитку ТО ДШО виокремлено чинники, що визначили її становлення, а саме: демографічний, історичний, природно-екологічний, фінансово-економічний, нормативно-правовий тощо. Виявлено що основними факторами, які визначають вектор розвитку ТО ДШО є демографічні та соціально-культурні (сформована потреба у населення щодо задоволення попиту на якісні та доступні освітні послуги) особливості розвитку території. Показано, що вплив демографічного фактору є одним із визначальних, що зумовлюють необхідність проведення сучасної реформи освіти.

3. Проведений аналіз зарубіжного досвіду функціонування ТО ДШО дозволив виявити основні принципи функціонування територіальної організації дошкільної та шкільної освіти в інших країнах світу, які можна використати в Україні. Зокрема, формування ТО ДШО відбувається для задоволення потреб населення у якісних освітніх послугах за двома основними принципами – розсіювання та концентрації, що, залежно від особливостей соціально-економічного та культурного розвитку території, сприяють найбільш ефективному розвитку людських ресурсів. Обидва напрями розвитку ТО ДШО мають свої слабкі та сильні сторони, що, однак, дозволяє врахувати досвід найбільш ефективних зарубіжних освітніх моделей при проведенні сучасних реформ та удосконаленні ТО ДШО.

4. Здійснено дослідження стану матеріально-технічного забезпечення закладів освіти, яке ґрунтується на оцінці: забезпеченості закладів освіти засобами для профільного навчання, наявності та доступності для здобувачів освіти інформаційно-комунікаційних технологій, можливість забезпечення санітарно-гігієнічного та теплового режиму приміщень закладів. Виявлено проблеми та територіальні диспропорції дозволили показати реальний стан матеріально-технічного забезпечення закладів освіти та оцінити можливості для реалізації освітньої реформи, що особливо актуально для сільських територій, які найбільше потребують забезпечення доступу до якісної освіти.

5. Проведення оцінки рівня забезпеченості мережі закладів освіти

регіону кваліфікованими педагогічними працівниками дозволило виявити дефіцит педагогічних кадрів відповідної кваліфікації та вікового складу та посилення центрально-периферійних диспропорцій у забезпеченні кваліфікованими педагогічними працівниками, особливо у розрізі «місто-село». Виявлені проблеми чинять негативний вплив на можливості та перспективи формування мережі закладів освіти, зокрема опорних шкіл, та закладів профільного навчання, що, загалом, ставить під загрозу формування освітнього потенціалу населення та реалізацію реформи освіти у регіоні.

6. Виокремлено ключові проблеми, що негативно впливають на функціонування ТО ДШО та знижують доступність якісних освітніх послуг (деформація демографічної структури населення, що спричиняє зростання кількості малокомплектних закладів освіти, які потребують збільшення фінансових витрат на їх функціонування при одночасному зниженні якісних освітніх показників). Показано, що шляхом вирішення окреслених проблем є формування опорних закладів, яке, однак, стикається із новими викликами, що потребують розробки додаткових заходів для ефективного реформування мережі закладів освіти та забезпечення доступної освіти для мешканців сільських територій.

7. Встановлено, що оновлення законодавчо-нормативного забезпечення системи освіти посилюватиме процеси поляризації у ТО ДШО. Запропоновано напрями удосконалення освітнього законодавства, що спрямовані на підвищення освітнього потенціалу території шляхом врегулювання відносин між різними адміністративними одиницями щодо організації функціонування системи освіти, стимулювання децентралізації в управлінні сферою та закладами освіти на місцевому рівні.

8. Запропоновано бачення ієрархічної структури ТО ДШО регіону, що дозволило сформулювати концептуальні напрями розвитку ТО ДШО та визначити основні стратегічні цілі та пріоритети розвитку для усунення негативних трансформацій (центрально-периферійного дисбалансу). Шляхом забезпечення рівного доступу до освітніх послуг та усунення проблем, пов'язаних із розширенням мережі опорних шкіл, запропоновано введення етапності у формуванні мережі опорних шкіл та зміну алгоритму реалізації, який передбачає першочергове вирішення проблем дорожньої інфраструктури та матеріально-технічного забезпечення. Доведено, що такий алгоритм допоможе подолати спротив населення щодо необхідності скорочення мережі закладів освіти та потреби щоденного транспортування учнів.

9. Обґрунтовано необхідність застосування диференційованих підходів до удосконалення ТО ДШО із врахуванням можливостей та викликів сучасних реформ. Показано переваги стимулювання процесів децентралізації в управлінні закладами освіти. Окреслено перспективні напрями удосконалення функціонування ТО ДШО, серед яких пріоритетними визначено удосконалення нормативно-правового забезпечення, стимулювання децентралізації в управлінні системою освіти на місцевому рівні, розвиток інноваційних освітніх закладів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Колективні монографії:

1. Синюра-Ростун Н.Р., Шевчук А.В., Шевчук Л.Т. Активізація розвитку інноваційних процесів стягування в період трансформації територіальної організації дошкільної і шкільної освіти. Просторовий розвиток регіону : соціально-економічні можливості, ризики і перспективи : монографія. Львів, 2011. С. 56 – 69 (0,36 д.а.). *Особистий внесок*: удосконалено методику та проведено оцінку впливу територіально-структурних процесів на формування та функціонування освітньої сфери регіону.

2. Синюра-Ростун Н.Р., Шевчук А.В., Шевчук Л.Т. Освіта в малих містах Карпатського регіону. Карпатський регіон : актуальні проблеми та перспективи розвитку : у 8 т. Львів, 2013. Т.5. С. 190 – 203 (0,38 д.а.). *Особистий внесок*: досліджено сучасний стан та особливості розвитку дошкільної та шкільної освіти у малих містах Карпатського регіону.

Статті у наукових фахових виданнях України:

3. Синюра-Ростун Н.Р., Шевчук Л.Т. Аналіз територіально-структурних процесів у системі шкільної освіти регіону. *Суспільно-політичні та соціально-економічні процеси в регіонах*. Львів, 2009. Вип. 5.(79). С. 181 – 189 (0,51 д.а.). *Особистий внесок*: здійснено аналіз структурних процесів у системі шкільної освіти регіону.

4. Синюра-Ростун Н.Р. Просторові демографічні процеси та їх вплив на територіальну організацію дошкільної та шкільної освіти регіону. *Економіка : проблеми теорії та практики*. 2010. Вип. 262, т. 1. С. 268 – 277 (0,56 д.а.).

5. Синюра-Ростун Н.Р. Територіальні особливості кадрового забезпечення освітніх навчальних закладів. *Економічний простір*. 2010. № 36. С. 86 – 99 (0,74 д.а.).

6. Синюра-Ростун Н.Р. Особливості територіальної організації закладів дошкільної освіти у Львівській області. *Регіональна економіка*. 2010. №3 (57). С. 208 – 215 (0,59 д.а.).

7. Синюра-Ростун Н.Р., Гузар У.Є. Освіта як визначальний фактор формування трудової діяльності в умовах переходу до економіки знань (на прикладі Львівської області). *Аналітично-інформаційний журнал «Схід»*. 2011. № 1 (108). С. 159 – 163 (0,43 д.а.). *Особистий внесок*: визначено місце освіти у формуванні трудового потенціалу.

8. Синюра-Ростун Н.Р., Шевчук Л.Т. Проблеми оптимізації територіальної організації загальноосвітніх навчальних закладів регіону. *Регіональна економіка*. 2011. №1 (59). С. 140– 147 (0,62 д.а.). *Особистий внесок*: розраховано економічний ефект оптимізації мережі закладів загальної середньої освіти.

9. Синюра-Ростун Н.Р. Особливості кадрового забезпечення мережі закладів дошкільної освіти у малих містах Львівської області. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Малі міста регіону: діагностика соціально-економічного стану, посткризові завдання розвитку*. Львів, 2011. Вип. 4/90. 2011. С. 111 – 119 (0,39 д.а.).

10. Синюра-Ростун Н.Р. Особливості дошкільної і шкільної освіти Європи у контексті розвитку територіальної організації закладів освіти Львівської області. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер. Економічні науки*. 2012. Випуск 32. Ч. III. С. 141 – 145 (0,45 д.а.).

11. Синюра-Ростун Н.Р., Кушнірецька О.В. Перспективи реалізації науково-освітньої метрополійної функції обласних центрів Західного регіону України. *Економічний простір*^{1*}. Випуск № 94. 2015. С.132-142 (0,6 д.а.) *Особистий внесок*: здійснено оцінку якісних показників формування освітньої функції обласних центрів.

12. Синюра-Ростун Н.Р. Територіальна організація дошкільної та шкільної освіти: регіональний аспект. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. * Львів, 2016. Вип. 3(119). С. 144 – 148 (0.64 д.а.)

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав:

13. Синюра-Ростун Н.Р. Материальное обеспечение сети школьных заведений Львовского региона (Украина): проблемы и вызовы современного образования. *Наука Красноярья*. № 2 (07). 2013. С. 157 – 171 (0,5 д.а.).

Тези доповідей та матеріали науково-практичних конференцій:

14. Синюра-Ростун Н.Р. Місце демографічних процесів у територіальній організації закладів освіти: тенденції і наслідки. *Проблеми, напрями та механізми забезпечення сталого розвитку суб'єктів національної економіки* : Матеріали Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конфер. Тернопіль : ТІ АПВ НААНУ, 2010. С. 136–138 (0,16 д.а.).

15. Синюра-Ростун Н.Р. Територіальні диспропорції забезпеченості педагогічними кадрами: проблеми виникнення, заходи пом'якшення. *Соціальні, фінансові та економічні основи ефективної політики держави в умовах глобалізації світової економіки* : Матеріали XII Всеукр. наук.-практ. конф. студ. та молод. вчених. Донецьк : ТОВ «Дегі», 2010. Ч. 2. С. 250 – 252 (0,14 д.а.).

16. Синюра-Ростун Н.Р. Проблеми фінансового забезпечення територіальної організації закладів дошкільної та шкільної освіти у Львівській області. *Управління в освіті* : зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф. Львів, «Тріада Плюс», 2013. С. 238 – 239 (0,09 д.а.).

17. Синюра-Ростун Н.Р. Інноваційні заклади у дошкільній освіті: особливості формування та функціонування. *Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: європейський вектор – нові виклики та можливості* : тези доповідей III Міжнар. наук.-практ. конф. Львів : Видавництво Львівської Політехніки, 2015. С. 308 – 309 (0,21 д.а.).

18. Синюра-Ростун Н. Р. Фінансові передумови функціонування та розвитку територіальної організації дошкільної та шкільної освіти Львівської області у світлі нових суспільно-економічних реалій. *Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи* : зб. матеріалів I Міжнар. наук.-практ. конф. Одеса : Бондаренко М.О. 2015. С. 332 – 334 (0,2 д.а.).

*Видання включені до міжнародних наукометричних баз.

19. Синюра-Ростун Н.Р. Принципи та передумови розробки концептуальних засад розвитку територіальної організації освіти. *Соціально-економічні проблеми сучасності* : Матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. Маріуполь, 2017. С. 207 – 211 (0,2 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Синюра-Ростун Н.Р. Територіальна організація дошкільної та шкільної освіти в умовах сучасних реформ. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил та регіональна економіка. – ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України», Львів, 2018.

Дисертаційна робота присвячена узагальненню та розвитку науково-методичних засад та розробленню практичних рекомендацій щодо удосконалення територіальної організації закладів дошкільної та шкільної освіти на прикладі Львівської області.

У ході визначення місця територіальної організації дошкільної та шкільної освіти у регіональній економіці розвинуто трактування поняття «територіальна організація дошкільної та шкільної освіти». Виокремлено фактори формування та розвитку територіальної організації дошкільної та шкільної освіти (демографічний, природно-географічний, історичний, фінансово-економічний, нормативно-правовий). Досліджено особливості формування територіальної організації системи освіти у інших країнах. Проаналізовано стан матеріально-технічного забезпечення закладів освіти регіону дослідження. Здійснено оцінку кількісного та якісного забезпечення закладів освіти регіону педагогічними кадрами. Виокремлено проблеми, що перешкоджають рівному доступу до якісних освітніх послуг для мешканців регіону незалежно від місця проживання. Здійснено оцінку нормативно-правового забезпечення функціонування ТО ДШО та запропоновано напрями його удосконалення. Сформовано концептуальний підхід до удосконалення елементів ТОДШО з урахуванням сучасних реформ. Виділено основні заходи та інструменти, що допоможуть покращити функціонування ТО ДШО регіону з акцентом на децентралізацію та автономізацію системи управління закладами освіти.

Ключові слова: територіальна організація, система освіти, опорна школа, об'єднана територіальна громада, заклад загальної середньої освіти, заклад дошкільної освіти, рівний доступ до освіти.

АННОТАЦИЯ

Синюра-Ростун Н.Р. Территориальная организация дошкольного и школьного образования в условиях современных реформ. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.05 – развитие производительных сил и региональная экономика. – ГУ «Институт региональных исследований им.

М.И. Долишнього НАН Украины », Львов, 2018.

Диссертационная работа посвящена обобщению и развитию научно-методических основ и разработке практических рекомендаций по совершенствованию территориальной организации учреждений дошкольного и школьного образования на примере Львовской области.

В ходе определения места территориальной организации дошкольного и школьного образования в региональной экономике развита трактовка понятия «территориальная организация дошкольного и школьного образования». Выделены факторы формирования и развития территориальной организации дошкольного и школьного образования (демографический, естественно-географический, исторический, финансово-экономический, нормативно-правовой). Исследованы особенности формирования территориальной организации системы образования в других странах. Проанализировано состояние материально-технического обеспечения образовательных учреждений региона исследования. Осуществлена оценка количественного и качественного обеспечения учебных заведений региона педагогическими кадрами. Выделены проблемы, препятствующие равному доступу к качественным образовательным услугам для жителей региона независимо от места проживания. Осуществлена оценка нормативно-правового обеспечения функционирования территориальной организации дошкольного и школьного образования и предложены направления его совершенствования. Сформирован концептуальный подход к совершенствованию элементов территориальной организации дошкольного и школьного образования с учетом современных реформ. Выделены основные мероприятия и инструменты, которые помогут улучшить функционирование территориальной организации дошкольного и школьного образования региона с акцентом на децентрализацию и автономизации системы управления учебными заведениями.

Ключевые слова: территориальная организация, система образования, опорная школа, объединенная территориальная община, заведение общего среднего образования, учреждение дошкольного образования, равный доступ к образованию.

SUMMARY

Synyura-Rostun N.R. Territorial organization of preschool and school education in conditions of modern reforms. - Qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for obtaining the academic degree of a candidate of economic sciences by specialty 08.00.05 – Development of Productive Forces and Regional Economics. – SI “Institute of Regional Research named after M.I. Dolishnyi of the National Academy of Sciences of Ukraine”, Lviv, 2018.

The dissertation is devoted to generalization and development of scientific and methodological foundations and elaboration of practical recommendations on improvement of territorial organization of pre-school and school establishments on

the example of Lviv region.

In the course of determining the place of the territorial organization of preschool and school education (PSE) in the regional economy, the concept of territorial organization of pre-school and school education is developed. The factors of formation and development of territorial organization of preschool and school education (demographic, natural geographic, historical, financial-economic, normative-legal) are outlined. The fact that the demographic factor and the necessity to meet the population needs in education influence the development of educational institutions territorial organization the most is proven. The peculiarities of forming of education system's territorial organization in other countries are researched. Two main models of territorial organization development in other states are singled out – the establishment of chain systems and the forming of educational districts.

The fact that the state of logistics at educational establishments of the region negatively affects the possibility of obtaining equal access to qualitative educational services, especially for residents of rural areas, is emphasized. The conducted estimation of quantitative and qualitative provision of educational establishments of the region by pedagogical staff contributed to identification of disproportions in the age and qualification structure of the teaching staff of the region. The problems preventing equal access to qualitative educational services for the residents of the region, regardless of their place of residence, are highlighted.

The estimation of the normative-legal provision of functioning of preschool and school education territorial organization is carried out and directions of its improvement are offered. A conceptual approach to improvement of the elements of territorial organization of preschool and school education with the account of modern reforms is developed. The main measures and tools that will help improve the functioning of the PSE territorial organization of the region with emphasis on decentralization and autonomy of the system of educational institutions' management are highlighted.

Key words: territorial organization, system of education, educational establishments, supporting school, consolidated territorial community, institution of general secondary education, institution of preschool education, equal access to education.

Підписано до друку 27.05.2018 р. Формат 60х90/16.
Папір офсетний. Друк на різнографі. Умов. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим.

Друк: ПП "Арал"
м.Львів, вул. Козельницька, 4 Тел: (050) 371-62-80